

Югозападен университет „Неофит Рилски“ - Благоевград

СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ – КАТЕДРА “МЕНИДЖМЪНТ И МАРКЕТИНГ”

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Лалка Борисова

Международно висше бизнес училище – Ботевград

Професионално направление 3.7. Администрация и управление, Научна специалност:

„Икономика и управление (по отрасли)”

Член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен

„доктор”, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, Научна специалност „Икономика и управление” (индустрия), Област на висше образование „Социални, стопански и правни науки“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

Автор на дисертационния труд: Юлия Атанасова Неделчева

Тема на дисертационния труд:

**Възможности за повишаване на конкурентоспособността
на фармацевтичните предприятия**

Основание за представяне на становището: Участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № 2763/16.12.2022 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

1. Информация за дисертанта

Юлия Неделчева се е обучавала по докторска програма към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ по научна специалност „Икономика и управление (индустрия)“, съгласно Заповед № 2880/19.12.2018 г. на Ректора на ЮЗУ „Н. Рилски“. Обучението е осъществено в *задочна* форма.

Развитието на творческата биография на докторантката красноречиво показва концентрация на изследователската дейност в добре структурирано направление в сферата на конкурентоспособността на фармацевтичните предприятия.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Докторската дисертация е в обем от 254 страници (основен текст 208 страници, използвана литература, приложения), структурирани в три глави.

Първа глава (Общи теоретични въпроси на конкуренцията и конкурентоспособността) има подчертан теоретичен характер. Докторантката прави анализ на етапите в развитието и особеностите на фармацевтичната промишленост, въвежда и анализира основните определения на различни автори за понятието „конкуренция“ и „конкурентоспособност“, систематизира факторите, влияещи върху конкурентоспособността във фармацевтичната промишленост.

В зависимост от участниците на пазара докторантката систематизира няколко вида конкуренция, прави обобщен извод, че най-важният индикатор за конкурентоспособност е да създава добавена стойност и заетост или да подобрява стандарта на живот. Разглежда конкурентоспособността в няколко направления (положителни и отрицателни), според различни автори, идентифицира различни равнища на проявление, онагледява графически видовете конкурентоспособност, теориите и концепциите на конкурентоспособно поведение, анализира концепциите и теориите на микро-, макро- и регионално ниво, източниците на конкурентно предимство на различни етапи на развитие. Докторантката разглежда различни фактори от страна на предлагането и търсенето, като балансирано участие на едни и същи лица, влияещи върху конкурентоспособността, прави собствени заключения и изводи. Дава собствено определение за конкурентоспособност, („Способността на фармацевтичните производители да използват ресурсите за създаване на благосъстояние и здраве за обществото“), което считам за научен принос.

Втора глава (Модели за оценяване на конкурентоспособността)

докторантката описва методика за оценка на конкурентоспособността на различни нива: микро-, макро-, мезо- и глобално ниво. Представя Количествени модели за оценяване на конкурентоспособността и конкретизира методиката за оценка чрез изчисляване на Индекс на конкурентоспособност на индустриални предприятия (М. Велев). В дисертационния труд са анализирани и качествени модели за оценка. Цитират се различни автори, като се акцентира върху модела на Портър (модифициран за фармацевтичната индустрия), според който конкуренцията е функция от взаимодействието на пет фактора, наречени „конкурентни сили“. Моделът разглежда конкуренцията между две големи групи фармацевтични продукти – оригинални и генерични. Направени са изводи за прилагане на моделите за оценяване на конкурентоспособността на различни нива.

В **трета глава** (Оценка на конкурентоспособността на фармацевтични производители в България) са представени и онагледени резултатите от собственото емпирично проучване в обектите на изследване в следната последователност: анализ на фармацевтичната промишленост в България (производствени сектори, брой предприятия, производство); методология за оценка според особеностите на пазара; оценяване на конкурентоспособността според етапите на веригата на добавена стойност; оценяване на конкурентоспособността според нивата на икономикса; оценяване според етапите на веригата на добавена стойност и нивата на икономикса; оценка на конкурентоспособността чрез количествен модел; ефективност на доставките и продажбите; оценка на конкурентоспособността чрез качествен модел; оценка по три направления: на входа на предприятието (достъп до суровини), работни процеси (технологични умения, производствен капацитет, маркетингова дейност, финансов потенциал) и на изхода на предприятието (дистрибуция). Конкурентоспособността на фармацевтичните предприятия се определя и от тяхната репутация, която е изчислена за отделните обекти. Систематизирани са факторите, които оказват влияние върху конкурентоспособността според мнението на фармацевтичните производители (това са цената на продукта, иновациите и качеството на продукта) и дистрибутори (иновативността, нови технологии и нови продукти). Открити са ключовите конкуренти за фармацевтичните производители в страната. На основата на получените резултати от проведеното от автора изследване на конкурентоспособността на

фармацевтичните предприятия са направени обосновани изводи и заключения, обобщени са бални оценки за нивото на конкурентоспособност, отличено е и предприятието с най-висока конкурентоспособност. В тази връзка авторовото виждане е, че формата на собственост, включително участието в холдингова група, е фактор при определяне на конкурентоспособността.

Резултатите са анализирани и обобщени, докторантката предлага възможности за повишаване на конкурентоспособността на фармацевтичните производители.

Заглавието е ясно формулирано и е в тясна връзка с докторската теза, предмета, целта, задачите и структурата на изследването. Целта, задачите и предметът на изследването са коректно формулирани, а обектът - изследване конкурентоспособността на фармацевтичните предприятия, е сполучливо избран. Избраният проблем в дисертацията е актуален и значим от управленска и икономическа гледна точка, а изложението в нея отговаря на необходимите методологически и методически изисквания, свързани с написването на подобен труд. Използваната литература е цитирана коректно, а емпиричният материал е поднесен със съответните пояснения за характера и надеждността на съответните методи на изследване и използваните източници на информация.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Приемам приносните моменти в дисертационното изследване.

Научните и научно-приложните резултати в дисертационния труд обогатяват методическите подходи и разкриват нови факти в областта на съвременните измерения за конкурентоспособността на фирмите. Приложението на тези постижения може да подобри управленската практика в страната по отношение на постигане на конкурентоспособност на предприятията от сектора.

Посочените научни и научно-приложни постижения в дисертацията са лично дело на докторанта. Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът има необходимите публикации по дисертацията – самостоятелни статии и в съавторство.

5. Оценка на автореферата

Трябва да отбележа, че докторантката коректно представя съдържанието на дисертацията в предложения автореферат. Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Като член на журито по конкурса за образователна и научна степен „доктор“ нямам бележки по представената дисертация и изследователската дейност на докторантката. Доброто познаване на теорията и практиката на конкурентоспособността е добра основа за надграждане на изследванията в тази посока.

7. Заключение

В заключение може да се каже, че дисертацията е цялостно, задълбочено и добросъвестно научно изследване в актуална и значима научна област, съдържа съществени научни приноси в областта на конкурентоспособността на предприятията от фармацевтичната индустрия и индикатори за нейната оценка. Докторантката познава достатъчно добре основната литература за теориите на конкуренцията и конкурентоспособността на фирмите, може ясно да формулира изследователски проблеми, да анализира, систематизира и критично да осмисля класическите и новите теории и концепции, да конструира изследователски апарат, да провежда емпирично изследване, да прави аргументирани изводи и да обосновава предложения за подобрене на съществуващата практика.

Това ми дава основание за положително заключение, че дисертационният труд **съответства** на изискванията на ЗРАСРБ, поради което с **пълна убеденост предлагам** на уважаемото жури да гласува за присъждането на **Юлия Неделчева** исканата образователна и научна степен **“доктор”**.

София, 09.01.2023 г.

ПОДПИС:

(проф. д-р Лалка Борисова)

**SOUTHWEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI" -
BLAGOEVGRAD**

**FACULTY OF BUSINESS - DEPARTMENT OF "MANAGEMENT AND
MARKETING"**

STATEMENT

by Prof. Dr. Lalka Borisova

International Business School - Botevgrad

Professional direction 3.7. Administration and management, Scientific specialty: "Economics and management (by industry)"

Member of the scientific jury in the competition for awarding the educational and scientific degree "Doctor", announced by the SWU "Neofit Rilski" – Blagoevgrad

Subject: Dissertation work for awarding the educational and scientific degree "doctor" in professional field 3.7. "Administration and management", Scientific specialty "Economics and management" (industry), Department of higher education "Social, economic and legal sciences" at the SWU „Neophyt Rilski“ University – Blagoevgrad

Author of the dissertation: Yulia Atanasova Nedelcheva

Dissertation topic: Opportunities to increase competitiveness of pharmaceutical companies

Grounds for presenting the opinion: Participation in the composition of the scientific jury for the defense of the dissertation work, according to Order No. 2763/16.12.2022 of the Rector of the SWU "Neofit Rilski" – Blagoevgrad.

1. Information about the dissertation student

Yulia Nedelcheva was educated in a doctoral program at the "Management and Marketing" department, majoring in "Economics and Management (Industry)", according to

Order No. 2880/19.12.2018 of the Rector of the SWU "N. Rilski". The training was carried out in correspondence form.

The development of the creative biography of the doctoral student eloquently shows the concentration of research activity in a well-structured direction in the sphere of the competitiveness of pharmaceutical enterprises.

2. General characteristics of the presented dissertation work

The doctoral dissertation is in a volume of 254 pages (main text 208 pages, references, appendices), structured in three chapters.

The **first chapter** (General theoretical issues of competition and competitiveness) has a marked theoretical character. The doctoral student analyzes the stages in the development and peculiarities of the pharmaceutical industry, introduces and analyzes the main definitions of various authors for the concept of "competition" and "competitiveness", systematizes the factors affecting competitiveness in the pharmaceutical industry.

Depending on the market participants, the doctoral student systematizes several types of competition, makes a general conclusion that the most important indicator of competitiveness is creating added value and employment or improving the standard of living. Examines competitiveness in several directions (positive and negative), according to various authors, identifies different levels of manifestation, graphically illustrates types of competitiveness, theories and concepts of competitive behavior, analyzes concepts and theories at the micro-, macro- and regional level, sources of competitive advantage at different stages of development. The doctoral student examines various supply-side and demand-side factors, such as balanced participation of the same individuals, influencing competitiveness, draws her own conclusions and conclusions. Gives its own definition of competitiveness, ("The ability of pharmaceutical manufacturers to use resources to create welfare and health for society"), which I consider a scientific contribution.

In **the second chapter** (Models for assessing competitiveness), the doctoral student describes a methodology for assessing competitiveness at different levels: micro-, macro-, meso- and global level. Presents Quantitative models for evaluating competitiveness and specifies the evaluation methodology by calculating the Competitiveness Index of industrial enterprises (M. Velev). Qualitative evaluation models are also analyzed in the dissertation work. Various authors are cited, emphasizing Porter's model (modified for the pharmaceutical

industry), according to which competition is a function of the interaction of five factors called "competitive forces". The model examines the competition between two large groups of pharmaceutical products – original and generic. Conclusions have been drawn for applying the models for assessing competitiveness at different levels.

In the **third chapter** (Assessment of the competitiveness of pharmaceutical manufacturers in Bulgaria) the results of the own empirical research in the research sites are presented and illustrated in the following sequence: analysis of the pharmaceutical industry in Bulgaria (production sectors, number of enterprises, production); assessment methodology according to market characteristics; assessing competitiveness according to the stages of the added value chain; assessing competitiveness according to the levels of the economy; assessment according to the stages of the added value chain and the levels of the economy; assessment of competitiveness through a quantitative model; supply and sales efficiency; assessment of competitiveness through a qualitative model; assessment in three directions: at the entrance of the enterprise (access to raw materials), work processes (technological skills, production capacity, marketing activity, financial potential) and at the exit of the enterprise (distribution). The competitiveness of pharmaceutical enterprises is also determined by their reputation, which is calculated for individual sites. Factors influencing competitiveness according to the opinion of pharmaceutical manufacturers (these are product price, innovation and product quality) and distributors (innovation, new technologies and new products) are systematized. The key competitors for pharmaceutical manufacturers in the country are highlighted. On the basis of the results obtained from the author's study of the competitiveness of the pharmaceutical enterprises, justified conclusions and conclusions were drawn, ball assessments of the level of competitiveness were summarized, and the enterprise with the highest competitiveness was awarded. In this regard, the author's view is that the form of ownership, including participation in a holding group, is a factor in determining competitiveness.

The results are analyzed and summarized, the doctoral student offers opportunities to increase the competitiveness of pharmaceutical manufacturers.

The **title** is clearly formulated and is closely related to the doctoral thesis, the subject, the purpose, the tasks and the structure of the research. The purpose, tasks and subject of the research are correctly formulated, and the object - the research of the competitiveness of

pharmaceutical enterprises - has been successfully chosen. The selected problem in the dissertation is relevant and significant from a managerial and economic point of view, and the exposition in it meets the necessary methodological and methodical requirements related to the writing of such a work. The literature used is cited correctly, and the empirical material is presented with relevant explanations about the nature and reliability of the relevant research methods and the sources of information used.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

I accept the contribution points in the dissertation research.

The scientific and scientific-applied results in the dissertation enrich the methodological approaches and reveal new facts in the field of modern dimensions of the competitiveness of companies. The application of these achievements can improve the management practice in the country in terms of achieving competitiveness of the enterprises of the sector.

The indicated scientific and scientific-applied achievements in the dissertation are the personal work of the doctoral student. The statement of contributions correctly represents the scientific achievements of the dissertation.

4. Evaluation of dissertation publications

The doctoral student has the necessary publications for the dissertation - independent and co-authored articles.

5. Evaluation of the autoref

I must note that the doctoral student correctly presents the content of the dissertation in the proposed abstract. The statement of contributions correctly represents the scientific achievements of the dissertation.

6. Criticisms, recommendations and questions

As a member of the jury for the competition for the educational and scientific degree "doctor", I have no notes on the presented dissertation and the research activity of the doctoral student. A good knowledge of the theory and practice of competitiveness is a good basis for upgrading research in this direction.

7. Conclusion

In conclusion, it can be said that the dissertation is a complete, in-depth and conscientious scientific study in an up-to-date and significant scientific field, it contains

significant scientific contributions in the field of the competitiveness of enterprises from the pharmaceutical industry and indicators for its evaluation. The doctoral student knows well enough the basic literature on the theories of competition and the competitiveness of firms, can clearly formulate research problems, analyze, systematize and critically interpret classical and new theories and concepts, construct a research apparatus, conduct empirical research, make arguments conclusions and justify proposals for improvement of the existing practice.

This gives me grounds for a positive conclusion that the dissertation corresponds to the requirements of the of the Law on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria, which is why, with full conviction, I propose to the esteemed jury to vote for awarding **Yulia Nedelcheva** the requested educational and scientific degree "**doctor**".

Sofia, 01/09/2023

SIGNATURE:

(Prof. Dr. Lalka Borisova)